

В статті представлено аналіз содержания и структуры программ поддержки молодых учителей в США в период их профессиональной адаптации. В частности, определено смысл понятия «программа поддержки молодых учителей»; раскрыты цель, задания, принципы и особенности разработки и реализации программ поддержки начинающих учителей в США; изучено их эффективность относительно преодоления текучести педагогических кадров и обеспечения профессионального развития молодых учителей.

Ключевые слова: наставничество, наставник, начинающий учитель, координатор программы, программа поддержки молодых учителей, профессиональное развитие.

The author of the article has analysed the content and structure of U.S. induction programs. Particularly, the study focuses on the definition of the term "induction program"; specification of the purpose, goals, principles and features of induction program development and implementation in the USA; and proves their effectiveness for novice teacher professional development and retention.

Key words: induction program, mentoring, mentor, novice (new, beginning) teacher, professional development, program coordinator.

УДК 37.013.74: 378.147

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОМУ СКЛАДУ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Зозуля Ірина Євгенівна,
м. Вінниця

У статті охарактеризовано основні методичні рекомендації щодо покращення полікультурного виховання іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів.

Ключові слова: полікультурне виховання іноземних студентів, методичні рекомендації, принципи полікультурності, педагогічні умови, міжнаціональне спілкування.

Постановка проблеми. Становлення полікультурності як інтегративної якості особистості, як вищого показника відкритості культурній розмаїтості – це складний, поступовий процес. Особистість розвивається під одночасним впливом різних факторів: глобальних і факторів мікросередовища, соціальних, культурних, політичних, економічних і т.д. Як і інші якості соціально орієнтованої особистості, полікультурність є результатом, з одного боку, об'єктивних умов впливу соціального середовища, а з іншої – цілеспрямованого виховання. Це означає, що можна і необхідно створювати відповідні педагогічні умови для розвитку цієї інтегративної якості особистості в межах відповідної полікультурної виховної системи.

Виклад основного матеріалу. Проведений теоретичний аналіз проблеми виховання полікультурності іноземних студентів та результати експериментального дослідження дозволили обґрунтувати методичні рекомендації щодо виховання полікультурності іноземних студентів під час їх навчання у ВНЗ. Для підвищення рівня полікультурної вихованості іноземних студентів професорсько-викладацькому складу доцільно звернути увагу на такі положення:

1) Метою полікультурної виховної системи є формування відкритої, розуміючої й приймаючої позиції людини при спілкуванні з різними культурами, формування поважливого ставлення до свого та інших народів за допомогою засобів матеріальної й духовної культури.

2) Орієнтирами виховання полікультурності іноземних студентів вищого технічного навчального закладу, опорою його практичної роботи є принципи. При організації полікультурного виховання ключове значення має інтегральний принцип полікультурності. Він передбачає визнання унікальності кожної етнічної чи соціальної культури, орієнтує особистість на взаємодію з іншими людьми як носіями цінностей свого народу, стимулює до міжкультурних комунікацій і пошуку цивілізованих діалогових способів досягнення згоди. Дотримання цього принципу сприяє збереженню культурних цінностей, допомагає забезпечити розуміння молодими людьми культурної розмаїтості сучасних суспільств, неминучості культурних відмінностей між людьми. Основними складовими полікультурного принципу є

також: принцип людяності (гуманізму), принцип справедливості, принцип релігійної терпимості, принцип рівності людей і культур, принцип індивідуальності, принцип культуродоцільності, принцип діалогу.

3) З урахуванням напрацювань таких відомих вчених, як В. В. Бойченко, В. С. Болгарінова, Л. А. Гончаренко, О. Н. Джурицький, Г. Д. Дмитрієв, В. В. Кузьменко, І. Ф. Лощенкова та ін. [1–4] щодо організації полікультурного виховання, особливостей виховного процесу іноземних студентів у вищих технічних навчальних закладах однією з педагогічних умов полікультурного виховання іноземних студентів слід вважати створення сприятливого полікультурного середовища у навчальному закладі через введення полікультурного компонента в такі навчальні дисципліни, як «Українська мова для студентів-іноземців» та «Країнознавство». Наявність полікультурного компонента в навчальних дисциплінах дозволяє пропонувати різні точки зору на навколишній світ.

4) Вивчення мови не тільки служить комунікації, але й дозволяє прилучитися до інших способів мислення, поведінки. Для навчання української мови іноземних студентів важливо використовувати комунікативний підхід, який передбачає формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь студентів у процесі їх іншомовної мовленнєвої діяльності. Навчальну діяльність студентів слід організувати таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування.

5) Для розвитку в іноземних студентів умінь діалогічного мовлення необхідно залучати їх до різних видів діалогу, зокрема діалогу-розпитування, діалогу-домовленості, діалогу-обміну враженнями / думками та діалогу-обговорення / дискусія. При цьому слід використовувати цілу систему вправ: вправи для навчання «реплікування», вправи на засвоєння діалогічних едностей різних видів, вправи на створення мікродіалогів та вправи на створення діалогів різних функціональних типів. Для формування умінь монологічного мовлення слід використовувати такі групи вправ: вправи на об'єднання фрази у понадфразову єдність, вправи на створення власного монологічного висловлювання понадфразового рівня та вправи на створення власного монологічного висловлювання текстового рівня.

6) Особливе значення для полікультурного виховання іноземних студентів має поєднання вивчення мови з презентацією України. Найбільш ефективні методичні прийоми, що допомагають залучити інформацію про Україну у процес навчання мови, – це діалог двох персонажів – «іноземця» та «українця», вклю-

чення текстів країнознавчого характеру в розмовне мовлення.

7) Великі можливості для формування полікультурної вихованості іноземних студентів має такий предмет як країнознавство. Саме країнознавчий матеріал є найкращим прикладом, за допомогою якого можна проілюструвати різноманітні дані про політичну, економічну, соціальну, культурологічну сфери життєдіяльності суспільства, світу в цілому, окремих регіонів, держав та країн, а також відносини між різними народами. При викладанні країнознавства слід пропонувати іноземним студентам ту модель поведінки людини в суспільстві та в різноманітних колізіях соціального життя, яку суспільство хотіло б бачити від майбутнього громадянина. Важливе значення має те, що треба викладати насамперед у підручниках, який «позитивний досвід»: його треба шукати не в здобутках тієї чи іншої держави, а в ліберальних і демократичних цінностях, бо саме їх засвоєння готуватиме студентів до громадянської активності, до пошанування прав і гідності людини, її звичаїв і традицій та, взагалі, вартості людського життя, до толерантного сприйняття чужих поглядів і т. д.

8) Важливим шляхом прилучення до культури свого та іншого етносоціуму є навчання міжнаціональному спілкуванню. Полікультурне виховання у вищому навчальному закладі повинне бути спрямоване на створення умов для подолання бар'єрів, що заважають нормальному спілкуванню й розвитку студентів з різних етнічних і культурних груп та встановленню між ними гуманних відносин як важливої умови прогресу людства. Для формування культури міжнаціонального спілкування в системі національного виховання важливо дбати про обізнаність з історією, культурою, звичаями тих народів, які живуть в Україні, формувати психологічні установки на повагу, терпимість до людей з іншими звичаями, іншим менталітетом, усебічний розвиток толерантності в міжетнічних стосунках, подолання як зневажливого ставлення до національних почуттів і традицій, так і їх абсолютизації, подолання проявів національного нігілізму та націонал-шовінізму, усунення причин, що їх породжують, утвердження духовності, поваги і прихильності до загальнолюдських цінностей.

9) Один із напрямків формування культури міжнаціонального спілкування – це виховати національну взаємну повагу, глибоку толерантність до чужої думки, до людей – представників різних етносів. Формувати толерантні відносини у полікультурному середовищі можна за умов організації соціально-педагогічної роботи з формування навичок толерантної взаємодії, співпраці студентів різних культур, рас та віросповідань у позанавчальній діяльності на принципах терпимості, взаєморозуміння, взаємоповаги; надання студентам знань про толерантні відносини та формування особистісних навичок толерантного ставлення у процесі спілкування з представниками різних соціокультурних груп.

10) Для формування толерантних відносин важливо використовувати весь арсенал традиційних та інноваційних форм та методів. Зокрема, у роботі з виховання культури міжнаціонального спілкування на навчальних заняттях слід робити акцент на такі методи, як історичні розповіді, евристичні бесіди. Для формування культури міжетнічних відносин у студентів вищих навчальних закладів важливо залучати їх до різноманітної діяльності, пов'язаної з міжетнічними контактами, міжкультур-

ною комунікацією [5, с. 4]. Для цього слід використовувати такі методи, як аналіз конкретної ситуації, розв'язання ситуаційних завдань та диспути. Спільним для всіх цих методів є використання навчального діалогу. Він є найбільш ефективним методологічним прийомом в розвитку полікультурної особистості, тому що передбачає розгляд життєво важливих питань і творчо-пошукову діяльність іноземних студентів, за якої вони набувають досвіду взаємодії в полікультурному середовищі. При цьому важливо використовувати основні принципи діалогізації мовлення, розроблені в риторичі (увага до адресата, близькість змісту мовлення інтересам і життю адресата, конкретність, дружелюбність, відвертість, щирість, об'єктивність) та педагогіці (визнавати право студента на власний погляд на проблему; істинність нових знань доводити не силою особистого чи іншого авторитету, а шляхом обґрунтованих міркувань; надавати можливість студентам ознайомитись з різними поглядами на проблему; шанобливо ставитись до студентів та особливо до їхніх думок) [6, с. 372–373]. Обговорити складні проблеми допомагає також метод круглого столу та прес-конференції, де студенти вступають у ролі компетентних осіб з полікультурних проблем.

11) Важливою педагогічною умовою полікультурного виховання іноземних студентів у вищому технічному навчальному закладі є залучення їх до активної участі в культурному житті ВНЗ. У цьому випадку важливо використовувати потенціал позанавчальних форм полікультурного виховання: клубна робота, екскурсії, відвідування художніх виставок та театральних вистав. Саме за таких умов студенти можуть краще засвоїти культурний досвід інших народів, прилучитися до діалогу культур.

З огляду на те, що твори мистецтва завжди були «підручниками життя», а мистецтво своєю образністю активно діє на свідомість, почуття, волю людей та має велике значення у житті суспільства. Воно розвиває почуття прекрасного, облягороджує особистість, при формуванні полікультурної вихованості іноземних студентів важливо широко використовувати такі форми роботи, як відвідування іноземними студентами театральних вистав та художніх виставок. У цьому випадку емоційно-чуттєвий шлях пізнання є досить ефективний, так як отримані враження від перегляду українознавчо ціннісного спектаклю або художньої виставки можуть бути набагато більшим від кількох навчальних занять.

12) Важливо створювати і використовувати педагогічні ситуації, спрямовані на набуття студентами досвіду взаємин з представниками інших народів. Цілеспрямоване залучення студентів у ці відносини забезпечує формування у них таких якостей, як гуманізм, колективізм, що через сферу безпосередніх відносин стають їх справжнім надбанням і переконанням. Для цього слід використовувати традиційні форми і методи вихованої роботи: ігри розвивально-жартівливого та пізнавального характеру (рейн-ринги, гуморини тощо), екскурсії історико-культурними місцями України, фестивалі (національні костюми, кухні, звичаї, традиції, музика, театр).

Висновки. Використання методичних рекомендації щодо формування полікультурної вихованості іноземних студентів допоможе підвищити ефективність виховної роботи з ними, сприятиме їхньому активному й діяльному особистісному та громадянському становленню.

Література та джерела

1. Болгаріна В.С. Культура і полікультурна освіта / В.С.Болгаріна, І.Ф.Лощенова // Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С.2-6
2. Джурицкий А.Н. Поликультурное воспитание в современном мире / Александр Наумович Джурицкий. – М.: Прометей, 2002. – 71 с.
3. Дмитриев Г.Д. Многокультурность как дидактический принцип / Г.Д.Дмитриев // Педагогика. – 2000. – №10. – С. 3 – 12.
4. Кузьменко В.В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: Навчальний посібник / В. В. Кузьменко, Л. А. Гончаренко – Херсон: РІПО, 2006 – 92 с.
5. Степанов Є. П. Формування культури міжетнічних відносин у студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Є. П. Степанов; Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля. – Л., 2004. – 20 с.
6. Ягулов В.В. Педагогіка: Навч. посіб. / В.В.Ягулов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

В статтє раскрыты методические рекомендации научно-педагогическому составу по улучшению поликультурной вос-

питанности иностранных студентов высших технических учебных заведений.

Ключевые слова: поликультурная воспитанность иностранных студентов, методические рекомендации, принципы поликультурности, педагогические условия, межнациональное общение.

Basic methodical guidelines as for improving multicultural education of foreign students in the higher technical educational institutions have been considered in the article.

Key words: multicultural education of foreign students, methodical guidelines, principles of multiculturalism, pedagogical conditions, international communication

УДК 378.091.81` 243

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Кіш Надія Василівна,
м.Ужгород

З огляду на трансформаційні процеси європейського освітнього простору посилюється роль вивчення іноземних мов. Одним із пріоритетних завдань у змісті іноземної професійної підготовки є формування міжкультурної компетентності.

У статті розглядається соціокультурний аспект проблеми формування культури іноземного професійного спілкування студентів інженерно-технічних спеціальностей у процесі навчання німецької мови. Розкрито сутність соціокультурного підходу, що передбачає включення у процес іноземної професійної підготовки інформації, яка відображає національно-культурні та фонові знання професійно-орієнтованого змісту.

Ключові слова: соціокультурний, іноземна підготовка, майбутні інженери.

Розбудова єдиного європейського простору ґрунтується на ключових позиціях, зазначених у Болонських деклараціях. Серед них чільне місце посідає принцип мобільності. Він передбачає обмін між викладачами і студентами вузів, що входять у європейську хартію університетів. З огляду на це посилюється увага до вивчення іноземної мови на всіх освітніх рівнях, в тому числі, і вищих освітніх закладах. Саме тому одним із пріоритетних завдань у вивченні іноземних мов є завдання формування міжкультурної компетентності.

Ще одним важливим завданням вивчення іноземної мови є підготовка "...кваліфікованого фахівця, здатного продовжувати навчання і здійснювати професійну діяльність в іноземному середовищі. Це підвищує конкурентоспроможність на ринку праці" [7].

Знання іноземної мови не завжди гарантує успішність міжкультурної взаємодії, іноді виникають непорозуміння через етнічні стереотипи, забобони, стан "культурного шоку", переоцінку подібності рідної й іноземної культур, їхньої конфронтації на рівні індивідуальної свідомості [2]. Безліч дослідників відзначають, що випускник вищого освітнього закладу, у більшості випадків, незнайомий з іноземною культурою, не відчуває потреби в поглибленні своїх односторонніх знань, має монокультурну свідомість, не готовий до розвитку спілкування, в результаті чого недооцінює важливість навчання іноземній культурі.

Як відмічає Р.О.Гришкова, з огляду на приєднання України до Болонської конвенції у вітчизняній психолого-педагогічній літературі дискутуються проблеми іноземної підготовки випускника вищої школи, але при цьому недостатню увагу приділено питанням формування іноземної соціокультурної студентів нефілологічних спеціальностей у ході фахової підготовки [1].

Незважаючи на виражену тенденцію до професіоналізації викладання іноземної мови у вищому неможному навчальному закладі, його навчання здійснюється фактично окремо від формування професійної компетентності майбутнього фахівця. На думку дослідників (І.В.Секрета, В.Теніщева та ін.), у більшості

досліджень професійна іноземна комунікативна компетенція студента виступає, перш за все, як здатність здійснювати комунікативну мовленнєву поведінку згідно із задачами гіпотетичних ситуацій іноземного спілкування. У навчанні відтворюється переважно зовнішня, знакова подібність, а не цілісний зміст професійної діяльності, пов'язаної з використанням іноземної мови. Як наслідок, задача формування у студента вищого неможного навчального закладу такої професійної компетентності, в структуру якої була б органічно інтегрована іноземна компонента, залишається нерозв'язаною.

Таким чином, ставлячи перед собою завдання визначення соціокультурного контексту проблеми формування культури іноземного професійного спілкування ми прагнутимо з'ясувати сутність ключових понять: соціокультурний, іноземне професійне спілкування, культура спілкування на іноземній мові.

Розуміння сутності поняття "культура" як способу життя, множини стереотипних моделей поведінки, уможливають розробку проблеми навчання культурі в процесі викладання іноземної мови з позицій діалогу двох соціокультурних світів у свідомості тих, що навчаються. Це дозволяє науковцям виділити фактор набування соціокультурних знань широкого спектра: знання з галузі етнопсихології народів країн, мову яких вивчають (викладають), знання національних характерних рис і традицій спілкування носіїв іноземної мови, знання повсякденного життя й побуту народів – носіїв іноземної мови, актуальних у масовій повсякденній свідомості життєвих відомостей, лінгвокраїнознавчої яскравої лексики, країнознавчі знання.

Соціокультурний аспект розуміння поняття іноземного спілкування розкривається у дослідженнях Р.О. Гришкової, Ю. Запорожцевої, Т.М.Колодько. Проблема формування соціокультурної компетентності розглядалась науковцями у контексті навчання в початковій та основній школі (Н.І.Гез, О.О.Коломінова, З.В.Корнаєва, О.П.Первак, Ю.І.Пассов); у немовних та технічних вищих навчальних закладах (Н.Ф.Бориско, Н.Б.Ішханян, С.В.Козак, М.Г.Корочкіна, Л.І.Морська, Т.В.Опанасенко, О.Б.Тарнопольський, В.М.Топалова, Т.А.Третьякова); у вищих педагогічних навчальних закладах (Н.А.Ігнатенко, Р.П.Мільруд, Л.П.Рудакова).

З іншого боку, як зауважує О.Г.Каверіна, реформування системи освіти, зокрема навчання майбутніх інженерів іноземної мови потребує нового методологічного підходу до її організації та змісту, головна ідея якого полягає в тому, щоб інтегрувати мовний навчальний матеріал, ущільнити його, встановити залежності та інтегративні зв'язки. Адже інтегративні зв'язки іноземної мови з основами наук мають суттєвий вплив на розвиток економічного мислення майбутніх інженерів, що передбачає включення мовних знань, умінь та навичок у всі дисципліни професійного циклу. Але традиційна практика роботи технічних вищих навчальних закладів не забезпечує необхідної єдності між мовною та професійною підготовкою майбутнього інженера